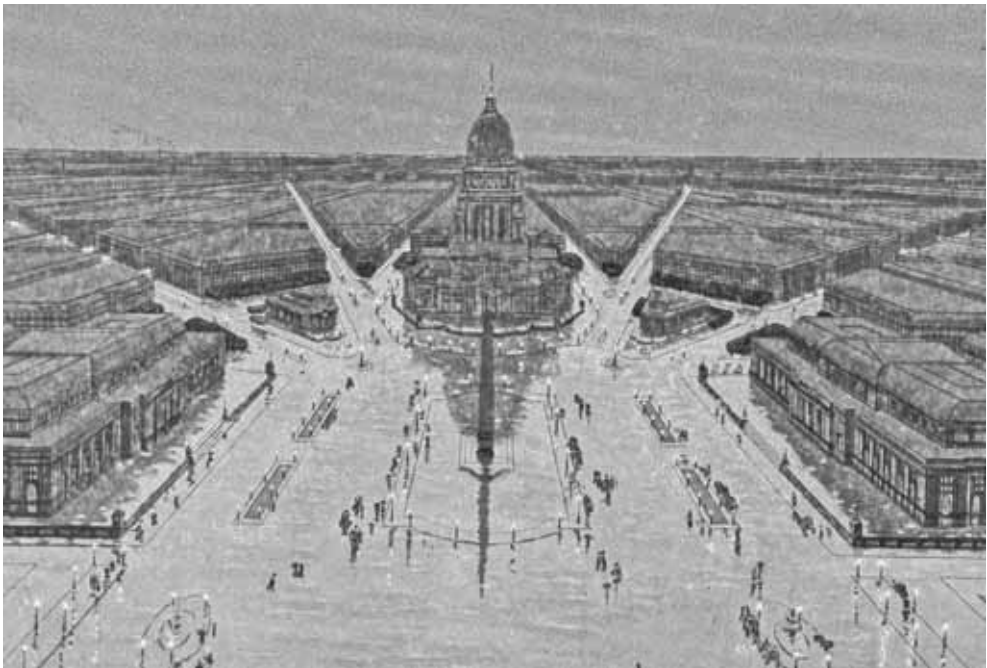

Johna Roota (ur. 1850), z którym po jakimś czasie zaczęli współpracę na własny rachunek. W roku 1874 John Sherman, szef Union Stock Yards, słynnych chicagowskich rzeźni, zlecił im budowę rezydencji w najbardziej prestiżowym miejscu Chicago, dzięki czemu obaj architekci stali się znani w mieście. Wkrótce potem Burnham ożenił się z córką Shermana, a Root z córką prezesa Union Stock. To z tego okresu pochodzi powiedzenie Burnhama, że chce działać na wielką skalę i zajmować się wielkimi rzeczami w wielkiej firmie, którą stworzy. Sprzyjało mu wszystko. Wspólnik, John Root, rozwiązał problem budowy wieżowców na grząskim gruncie Chicago, wynajdując fundament pływający, dzięki czemu zbudowali Montauk, pierwszy wieżowiec świata. Do swych powiedzeń Burnham dodał więc jeszcze jedno: „Nie należy tworzyć skromnych planów. Nie ma w nich magii mogącej poruszyć serce mężczyzny”. Wszystko, co projektował i budował po wystawie chicagowskiej, takie właśnie było: 1894 – wybrzeże jeziora Michigan w Chicago, 1900–1902 – Mall w Waszyngtonie, gdy w ramach prac Kongresu AIA i tzw. Komisji MacMillana przywracano zasady planu Pierre’a Charles’a l’Enfanta z 1791 roku, 1903 – West Point, z Edwardem H. Bennettem, 1903 – Flatiron Building (The Fuller Bldg., 20 pięter, 300 stóp), 1904 – plan stolicy Filipin Manili, z Pierce Andersonem, 1905 – plan Baguio, letniej stolicy Filipin, 1906 – plan San Francisco (po pożarze) z Edwardem H. Bennettem, 1907–1909 – plan Chicago (też z Edwardem H. Bennettem) zawierający

Rys. 1.8. Daniel Burnham i Edward H. Bennett, plan Chicago, 1909. Centralny plac z rozchodzącymi się ulicami na planie gwiazdy, na środku Civic Center, w zamyśle widoczny z daleko symbol miasta (Hines, 1979)

wiele urbanistycznych, nowatorskich propozycji: pierwsza w tej skali obwodnica miejska dla ciężkiego ruchu i główny węzeł komunikacji wewnętrznej w środku ciężkości miasta, zielone korytarze przewietrzające miasto, obliczenie intensywności zabudowy w poszczególnych kwartałach dla określenia potrzeb infrastrukturalnych, strefowanie zabudowy, w tym przeniesienie ciężkiego przemysłu poza strefy rekreacyjne, kompozycja wieloprzestrzenna centrum w połączeniu z jeziorem, związek architektury i urbanistyki.

Spośród licznych dzieł zainspirowanych pracami Burnhama trzeba wymienić m.in. powstały w 1898 roku tzw. plan gwiazdy Juliusa Hardera na nowojorskim Manhattanie oraz projekty i przebudowy dziesiątków miast amerykańskich (Boston, Cleveland, Denver, San Diego, Reading, Niagara Falls, Raleigh, Madison), a za granicą wyniki konkursu na plan Canberry w 1910 roku, zwłaszcza prace Waltera B. Griffina (I nagroda) i Eliela Saarinena (II nagroda). Być może wynikiem tej inspiracji był także Ruch Pięknych Budynków, House Beautiful Movement, powstały w 1896 roku. Jeden z jego inicjatorów, Frank Lloyd Wright (obok Williama Gannetta), pracował wcześniej na rzecz wystawy w Chicago, ale widać tam też wpływy ruchu Arts and Craft (William Morris, 1841–1918, i jego Red House z 1859 roku w Bexley w hrabstwie Kent), a może i Charlesa Rennie Mackintosha (1868–1928), z jego szkockimi budynkami.

Prace Burnhama i jego kolegów tworzących City Beautiful Movement miały swoje wzorce, czego Burnham nie ukrywał. Oprócz uważnie studiowanych i oglądanych w Europie wielkich realizacji, takich jak plan Londynu po pożarze w 1666 roku autorstwa Christophera Wrena (1632–1723) i przebudowa Paryża z lat 1853–1868 Georges'a-Eugène Haussmanna (1809–1891), wielki wpływ miała działalność wspomnianego wielokrotnie Fredericka L. Olmsteda. Po pierwsze, Olmsted wskazał na konieczność odchodzenia w projektowaniu parków od pojedynczych, drobnych zieleńców ku łączonym z otwartym krajobrazem systemom miejskiej zieleni, współpracujących z innymi systemami. Po drugie, dowiódł, że zespoły krajobrazowo-architektoniczne, skomponowane jako wielkie całości, podnoszą wartość gruntów, co dla Amerykanów miało wielkie znaczenie. Po trzecie, przez własny przykład ustalił zwyczaj powoływania eksperta urbanisty do rozwiązywania najważniejszych problemów przestrzennych miast. Jak wielki wpływ miała praca Olmsteda na gospodarowanie przestrzenne, wskazuje to, że chętnie tworzone wielkie parki narodowe: Yellowstone National Park, Wyoming, Góry Skaliste, 1872, ok. 90 tys. km², a Yosemite National Park, Kalifornia, Sierra Nevada, 1890, ok. 3 tys. km².

Przyjazne spojrzenie na City Beautiful Movement wskazuje na następujące jego cechy:

- wzmocnienie demokratycznego podejścia do planowania miast, ponieważ tego wymagało przeznaczanie dużych ich fragmentów pod służące wszystkim realizacje,
- racjonalizacja miejskiej przestrzeni, ale nie w sposób rewolucyjny, bez likwidacji prywatnej własności (co nb. powodowało, że planów rysowanych z rozmachem, jak plan San Francisco z 1906 roku, nie wcielono